Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV102
HT05
Handledare: Ole Elgström

Varför blev det fred i Indonesien?

” Kan rational choice förklara fredsuppgörelsen?”

Robert Hansen
Natasja Persson

Abstract

The conflict in Aceh had been going on for 30 years time, but ended after a tsunami hit the area in 2004. The impact the natural catastrophe had on the conflict was that both GAM and the Indonesian government was brought together with the intent of reaching a peace agreement. The authors to this thesis paper ask the question of why it became peace after such long time of war, but also if rational choice theory can explain this event. The answer to the first question is that the tsunami was the main reason to why it became peace. As to the second question, the conclusion would be that, depending on which view of human nature one has, rational choice theory can only answer the question if cultural, religious and emotional factors are disregarded. The use of empirical data analyzed with rational choice and ripeness theory has led to the author's conclusions to the questions stated above.

The use of qualitative method for analyzing the conflict and the peace agreement has been the preferred method based on the possibilities to make a case study, which have given the opportunity for a thorough analyze and discussion.

Nyckelord: Aceh, fredsförhandling, konflikt, rational choice, ripeness.

Innehållsförteckning

1 Inledning ... 1

1.1 Syfte och frågeställning ... 1

1.2 Teori ... 2

1.2.1 Mainstream rational choice ... 2

1.2.2 Rational choice och konfliktlösning ... 4

1.2.3 Ripeness ... 5

1.2.4 Medling ... 6

1.3 Metod och material ... 7

2 Freden ... 10

2.1 Historik ... 10

2.2 Orsakerna till konflikt ... 13

2.2.1 Konflikten - rational choice ... 14

2.3 Varför förhandla? ... 17

2.4 CMI – medlare ... 19

2.5 Fredsavtalet ... 22

2.6 Slutdiskussion ... 25

3 Sammanfattning ... 29

4 Referenser ... 30

5 Bilaga 1 ... 32

1 Inledning

Efter nästan 30 år av konflikter och försök till fredsförhandlingar mellan den indonesiska regeringen och GAM-gerillan (Gerakan Aceh Merdeka) som kämpat för ett fritt, islamiskt Aceh, har det äntligen skapats ett tillsynes hållbart fredsavtal. Med hjälp av det finska Crisis Management Institution (CMI) med Martti Ahtisaari, Finlands expresident, i spetsen, har ett lyckat avtal framförhandlats med de stridande parterna.

Varför blev det slutligen en fredlig lösning på Acehkonflikten? Under många år tycktes parternas målsättningar vara så skilda att alla former av samarbete och kompromisser var en omöjlighet. Förändringen kom år 2005 när GAM och den indonesiska regeringen träffades i Finland för att uppnå fred genom ett hållbart avtal. Startskottet för förhandlingarna blev indirekt den ödesdigra tsunamin. Den kan ha bidragit till parternas villighet att återuppta fredssamtalen. Var det rationellt av de stridande parterna att backa från sina gamla krav och gå med på fredsavtalet? Rational choice kan delvis förklara varför det dröjde 30 år innan det blev fred och varför den infunnit sig idag. Att handla rationellt och bortse från åratal av hat kan verka vara en omöjlighet, men under ledning av Martti Ahtisaari lyckades ledarna för GAM och den indonesiska regeringen lägga alla sådana känslor på hyllan för att kunna enas om något som historiskt sett aldrig tidigare skett.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är tudelat. Först och främst är författarna intresserade av att undersöka hur det kommer sig att Acehkonflikten i Indonesien äntligen kommit till ända i samband med ett fredsavtal år 2005. Det är också ett intressant fall att ta upp eftersom det under den trettioåriga konflikten aldrig slutits några fredsavtal. Istället har det funnit ett antal vapenstillestånd och eldupphöravtal som under kortare tidsperioder. Därför är det av intresse att titta på varför man äntligen har fått till stånd ett fredsavtal som åtminstone än så länge följs av båda parter.

För det andra är författarna intresserade av att undersöka huruvida detta kan förklaras med hjälp av rational choice och Zartmans teori om ”ripeness”. Intresset för dessa aspekter grundas i dels att det är en nyligen inträffad händelse som därtill är relativt ovanlig då konflikter tenderar att vara mycket svårlösliga, och dels för att rational choice intuitivt verkar rimlig att förklara aktörers agerande. Dock bör det tilläggas att författarna kommer att lägga vikten på *varför* det blev fred.

Frågeställningen blir således ”Varför blev det fred i Indonesien? – Kan rational choice förklara fredsuppgörelsen?” För att undersöka detta och få svar har författarna valt att ställa följande fem frågor:

- Vad var avgörande för inledandet av nya fredsförhandlingar?
- Vad hade aktörerna att vinna/förlora på ett avtal?
- Agerade aktörerna rationellt/irrationellt?
- Var konflikten mogen för en fredlig lösning?
- Var det rationellt av parterna att involvera en medlare?

1.2 Teori

1.2.1 Mainstream rational choice

Rational choice är en teori som kom fram under 1950-60-talen i USA och dess metodologi härleds från ekonomisk teori. Detta faktum att rational choice är en teori med bakgrund i den ekonomiska världen är något som framgår vid en närmare titt. Valet av rational choice som teori ger sig självt då teorin ingår i själva frågeställningen. Teorin är väl anpassad att appliceras på förhandlingar, och författarna anser att logiskt och rationellt tänkande är lämpligt för att kunna analysera orsakerna till Acehkonflikten samt tsunamikatastrofens inverkan på konflikten och dess lösning. Andra teorier skulle kunna appliceras på frågeställningen, men då rational choice kan användas utifrån ett cost-benefit-perspektiv, vilket kan förklara aktörernas agerande under konflikten samt deras motiveringar till kompromisser i fredsavtalet, är teorin väl lämpad för detta syfte.

I boken ”Theory and Methods in Political Science” finns en definition av vad rational choice är. Den säger följande: ”when faced with several courses of action, people usually do what they believes is likely to have the best overall outcome” (Marsh & Stoker 2002 s. 65). Med denna mening lyckas man fånga hela teorin, det den säger är att varje människa är en rationell varelse och som sådan kommer han/hon alltid att fatta beslut som i första hand ger maximal utdelning. Tendensen är att jämställa detta med att den bästa vinsten står att finna i egenintresse. Till detta görs också vissa antaganden angående världen. Inom rational choice förutsätts att varje individ/aktör har all den information, tid, rationella kapacitet och möjlighet att helt bortse från sina känslor, som behövs för att kunna fatta rationella beslut (Marsh & Stoker 2002 s. 68). Eftersom rational choice behandlar just rationalitet, är det av vikt att klart och tydligt definiera vad rationalitet är. Detta kan man göra i tre punkter, nämligen följande:

- Rationalitet handlar om preferenser. Det vill säga att aktören/individen har möjlighet att jämföra alla alternativ som är tillgängliga och fatta beslut utifrån det alternativ som maximerar nyttan. Detta förutsätter att sådana jämförelser måste vara konsistenta över tid.

- Om brist på information eller osäkerhet finns vid jämförande av alternativ, tas beslut baserade på den tillgängliga information som finns vid det givna tillfället eller genom att man förutser vilka möjligheter som kan komma att finnas.

- Rationalitet är alltså när aktören väljer utifrån sin preferens (nyttomaximerande, inte emotionella preferenser), det vill säga väljer det alternativ som ger mest nytta för aktören själv.

Ett annat begrepp som är viktig att definiera när det gäller rational choice är *nytta*. Nyttan med en handling är den grad av överensstämmelse med de mål som en aktör har satt upp. Författarna är medvetna om det problem som definitionen av kostnad och nytta innebär liksom problemen med hur mätningen av dessa skall göras. Generellt menar författarna att nyttan är när olika alternativ övervägs för att finna det som ger maximal utdelning. Utdelningen kan vara både i form av materiella eller ickemateriella vinster. Problemet för just denna uppsats ligger svårigheterna att få fram exakta siffror för de kostnader som parterna i Acehkonflikten haft. För att kompensera bristen på exakta siffror kommer författarna att föra ett logiskt resonemang där så krävs.

Individen/aktören fattar alltid rationella beslut, oavsett hur komplicerade besluten som måste fattas är. Därför har individen/aktören möjlighet att rangordna sina handlingar på en skala, där handling *a* är att bättre än handling *b*, och handling *b* är bättre än handling *c*. Detta baserat på vad för resultat de olika handlingarna kommer att ge. I sin tur leder detta till att handling *a* därför är bättre än både handling *b* och handling *c*. Att sedan hävda att *a* är att *föredra* framför *b* är bara ett annat sätt att säga att man väljer det ena före det andra. Sådana preferenser baserade på känslomässiga val är oviktiga i rational choice, med andra ord är preferenserna enbart baserade på faktisk nytta. Man bortser alltså helt ifrån olika kulturella och emotionella påverkningar då dessa inte är baserade på rationella val (Marsh & Stoker 2002 s. 68).

Ett problem som rational choice ställs inför är när det finns för lite fakta eller när individen/aktören inte har tillgång till alla fakta för att fatta ett beslut. Detta kan bero på att resultatet av en handling kan variera som följd av slumpmässiga händelser eller på grund av att individen/aktören inte kan förutse konsekvensen av handlingen, det vill säga att saker kan ske som ligger utanför individens/aktörens kontroll. Därför kan han/hon inte heller ta med detta i sina beräkningar. Detta skapar naturligtvis ett stort problem för en teori som bygger på rationellt handlande. Men man skall inte misströsta, det finns en lösning på problemen. Lösning är att när en individ ställs inför

ett beslut som påverkas av dessa problematiska faktorer, kommer han/hon att agera genom att försöka maximera sin nytta utifrån en rangordning av alternativ som baseras på att man beräknar alla tänkbara händelseförlopp som kan påverka resultatet av handlingen. Detta genom att gradera dem på en skala efter hur troligt det är att de ska inträffa, för att sedan välja den handlingen som ger störst nytta för individen (Marsh & Stoker 2002 s. 68).

Ett exempel på hur rational choice kan användas är studier av röstbeteende vid val. Det var inom just detta område som Anthony Downs i slutet på 1950-talet började applicera rational choice på partiers tävlande om rösterna (Marsh & Stoker 2002 s. 65). Genom att tillämpa rational choice för att se hur människor röstar utifrån ett rationellt beteende, får man en bra förklaringsfaktor till varför folk röstar som de gör (detta naturligtvis om man är en inbiten rational choice teoretiker). Beteende kan sedan förklaras med att man röstar på det parti som man, efter noggrann jämförelse med de andra partierna, kommer att få mest utav för egen vinnings skull. Med andra ord gör man en prioritering av de valmöjligheter som står till buds, genom att rangordna dem utifrån hur mycket nytta man kan få ut av dem. Här bortser man ifrån känslomässiga val, eftersom dessa val inte styr människorna. Allt detta enligt hur rational choice fungerar.

Sedan 1950-talet har användningsområden expanderat avsevärt och rational choice används idag vid forskning om kollektivt beteende, förhandlingar etc. För att sammanfatta rational choice-teorin på ett enkelt sätt kan man ta fram tre huvudpunkter som representerar dess grundtanke:

- Individer/aktörer gör val efter egenintresse.
- Individer/aktörer handlar rationellt.
- Individen/aktören har fullständig information, tid och kan bortse från sina känslor när han/hon väljer mellan olika alternativ.
- Slutsats: Allt handlande är rationellt.

1.2.2 Rational choice och konfliktlösning

För att svara på frågeställningen och utifrån den kunskap som författarna har om händelseförloppen i samband med fredsförhandlingarna, kommer här att användas ytterligare en mer avgränsad teori som författarna uppfattar som relevant för att analysera Acehkonflikten och dess lösning. Den kallas för ”ripeness” och handlar om när tiden är mogen för förändringar i förhandlingssituationer och skall endast ses som ett komplement till rational choice. Denna teori har dock utvecklats från/med hjälp av rational choice-teorin och är därmed enbart en förlängning av huvudteorin. Den utgör därför inget problem för arbetet.

Utöver de teoretiska infallsvinklarna är det även av intresse att titta på vilken roll medling haft för agerandet av parterna i samband med fredsavtalet. Nedan förklaras ”ripeness” utförligare, samt beskrivs lite om medling och medlare.

1.2.3 Ripeness

Som ett komplement till rational choice, har författarna valt att även använda sig av I. William Zartmans teori om ”ripeness” (”då tiden är mogen”, författarnas egen översättning). När en konfliktlösning analyseras, ligger fokus ofta på själva förhandlingen, men enligt Zartman är det även viktigt att undersöka om förhandlingarna inleds vid *rätt tidpunkt*. Zartmans teori syftar på när tiden är mogen för en förhandling och vilka faktorer som är viktiga, för att en förhandling ska lyckas eller inte. Möjligheten att kunna finna just de element som gör ett specifikt ögonblick rätt för förhandling är avgörande för att kunna veta när en konflikt har nått den punkt då parterna är beredda att förhandla (Zartman 2003).

Den första centrala punkten i denna teori är att ”a mutually hurting stalemate” (ömsesidigt dödläge) måste infinna sig. Med detta åsyftas en situation där ingen av de båda parterna i en konflikt kan vinna, utan där en fortsatt konflikt skulle innebära alltför stora förluster för båda parter. Den andra punkten handlar om någon form av katastrof. Här alluderas det på en kommande, gammal eller nyligen inträffad katastrof (Zartman 2003). Det kan vara allt ifrån naturkatastrofer till folkmord. Det viktiga i denna punkt är att katastrofen fungerar som en deadline eller som påminnelse om hur skadeverkningen kan drastiskt stiga om parterna inte når en lösning av konflikten (ibid.). ”Mutualy hurting stalemate” grundas i rational choice-teorin, där aktören kommer att välja det alternativ som tjänar honom/henne bäst och att valet till förändring bottnar sig i att man väger alternativ 1, fortsatt konflikt, mot alternativ 2, lösning av konflikt, mot varandra. Detta gör att förändringen följer rational choice-teorins cost-benefit-resonemang (ibid.). ”Ripeness” teorin är också kopplad till spelteori (som är en del av rational choice) genom att tre punkter identifieras som gör att timingen är rätt för att inleda en förhandling. Dessa tre är: när aktörerna inser att ett uppehållande av status quo (ingen förhandling) är en ”negative sum-situation”, där båda parter förlorar på det, och inte en ”zero-sum-situation” (nollsummespel), där den ena parten vinner över den andra. Därför måste båda parter i konflikten försöka förhandla för att undvika stora förluster. Detta för att försöka nå en ”positive sum/non-zero-sum” situation, där båda parter vinner på en lösning av konflikten (ibid.). En sista omständighet av vikt för att en ”ripness”-situation skall uppstå, är att båda parter ser att det finns en väg ut ur konflikten, det vill säga att båda parter måste anse att det är möjligt (utifrån olika orsaker eller händelser) att uppnå en fredlig lösning. Om det bara existerar en ”mutualy hurting stalemate” och det inte finns någon ”väg ut” kan parterna i en konflikt inte sätta sig ner för att förhandla

eftersom det inte finns något att förhandla om (ibid.). Avslutningsvis bör det poängteras att ”ripness”-teorin inte fungerar automatiskt. Det krävs att antingen parterna i en konflikt eller en tredje part ser att en ”ripeness”-situation existerar och just då startar en förhandling för att en lösning av konflikten skall kunna nås (ibid.). Det är därför väldigt viktigt att de element som utgör ”ripeness” kan identifieras och att parterna agerar på dessa så snart de infinner sig.

1.2.4 Medling

Gällande Acehkonflikten har parterna många gånger försökt att nå en lösning av denna. Det var dock inte förrän augusti 2005 som man lyckades nå en fredlig lösning som båda parter (GAM-gerillan och den indonesiska regeringen, GoI) kunde acceptera. För att författarna ska kunna göra en fullständig analys krävs det att vissa definitioner och teorier angående förhandlingar, förklaras närmare innan själva analysen påbörjas. Det första som behövs definieras är vad medling är. Jacob Bercovitch har i sin bok ”Studies in International Mediation” åtta punkter som talar om just detta. Bland annat skriver han att en medling är en förlängning av konfliktens parters egna försök till förhandling. Han skriver också att medling är en intervention av en individ, stat, grupp eller organisation som med hjälp av icke-tvingande, icke-vålds och icke-bindande åtgärder försöker nå en fredlig lösning på en konflikt. Medlarens roll i sådana situationer är att försöka påverka, ändra eller lösa konflikten, på de vis som är möjliga. Det är också viktigt att inte bortse ifrån att parterna som är ingripna i konflikten inte är tvingade att gå med på de förslag som läggs, utan kan helt eller delvis förkasta dessa (Berkovitch 2002 s. 5). För att vidare göra det tydligare hur definitionen av en medlare ser ut kommer författarna här dela upp definitionen i tre grupper och kort beskriva dessa.

- Individ
  En individ som medlare är en person som är helt fri från någon form av statlig anställning och som är politiskt oberoende. Först när detta gäller för medlaren kan han/hon ses som en individ som medlar (Berkovitch 2002 s.10).

- Stat
  Här finner man en av de vanligaste formerna av medlare, nämligen den där en stat har blivit ombedd att gå in och medla i en konflikt. Närmare bestämt en politiskt viktig person från den berörda staten (exempelvis president eller utrikesminister) för ett förhandlingsförsök i full mediebevakning. Under denna punkt kan man skilja på storleken på staten som medlar, och generellt kan man se att mindre stater ofta uppnår bättre resultat än stora. Detta eftersom mindre stater är mindre benägna att försöka genomföra sådant som gagnar egna intressen vid konfliktförhandlingar. Detta till skillnad från större stater som

generellt har betydligt större globala intressen att tillgodose (Berkovitch 2002 s. 11-12).

- Organisationer
  Man skiljer mellan tre olika sorters organisationer, regionala, internationella och transnationella. De regionala kan vara EU eller OAS, medan ett exempel på en internationell organisation är FN. När det gäller transnationella organisationer finner man olika NGO (Non-Govermental Organization), så som Amnesty International med flera (Berkovitch 2002 s13).

1.3 Metod och material

Eftersom författarnas frågeställning handlar om varför det har blivit fred i Aceh efter nästan 30 års inbördeskrig, samt ifall rational choice kan förklara detta, har författarna valt att göra en kvalitativ fallstudie (Esiassson et al. s. 31). Det är också med hänsyn till arbetets begränsade omfattning som undersökningen kommer att bestå av en fallstudie. En kvalitativ undersökning möjliggör en noggrannare och djupare analys av konflikten och förhandlingarna i sig, men även av parternas skäl till att kompromissa i dessa (ibid.). Detta är en förutsättning för att kunna klargöra faktorerna som lett till fredsavtalet. Kvalitativ textanalys kommer att tillämpas på undersökningen för att kunna utröna aktörernas motiveringar och agerande. De teorier som kommer att tillämpas på konflikten i Aceh, det vill säga rational choice och Zartmans teori om ”ripeness”, fordrar ett mer djupgående tillvägagångssätt i diskussionen. Genom att försöka belysa och undersöka aktörernas intressen för en fredlig lösning, men även genom att se till yttre omständigheter, är det möjligt att se förhandlingarna ur ett rational choice-perspektiv. Arbetet är i första hand teorikonsumerande eftersom författarna använder teorierna som hjälp för att besvara den huvudsakliga frågeställningen om varför det blev fred i Indonesien och Acehkonflikten tog slut (ibid. s. 36). Indirekt innebär detta också att teorierna testas för sin hållbarhet som förklaringsfaktorer.

Författarna utgår ifrån ett realistiskt perspektiv där det finns en strävan efter att finna generella förklaringsprinciper om hur verkligheten fungerar, vilket kan kopplas till användandet av rational choice-teorin och ”ripeness” som bygger på att idealtyper konstrueras (Marsh & Stoker 2002 s.69).

Med ett öppet förhållningssätt ställer författarna ett fåtal frågor till textmaterialet, vilka används som analysverktyg för att kunna undersöka konflikten och fredsavtalet på ett mer systematiskt sätt och slutligen besvara huvudfrågan (Esiasson et al. s. 238-241). Att tillämpa ett öppet förhållningssätt är det som är mest förenligt med författarnas egna förhållningssätt till utfallet på frågeställningen. För att besvara denna

kommer författarna att analysera konflikten respektive fredsavtalet med hjälp av relevanta begrepp såsom rationalitet, nytta och ”ripeness”.

Materialet som ligger till grund för undersökningen utgörs främst av sekundära källor, men även en del primärkällor. Primärmaterialet utgörs av det slutna avtalet mellan GAM och den indonesiska regeringen, uttalanden gjorda av bland annat CMI, samt av konkreta fakta om händelseförloppet rörande Indonesiens historia och den konflikten. Utrikespolitiska institutet, CNN och andra nyhetsrapporteringar kommer även att användas. Dessa källor är utvalda på grund av sin trovärdighet och kunskap rörande Acehkonflikten och fredsförhandlingarna. Tillämpade källorna och informationen från dessa kan ses som äkta, det vill säga att de existerar och att de producerats av den angivna källan. De är också i hög grad oberoende av parterna i den konflikten och har inte varit en del av själva konflikten. Dessutom är ingen av källorna direkt tendiösa, de har alltså inga direkta intressen av att främja en part framför den andra. Trots hög tillförlitlighet av källorna eftersom de inte har någon uppenbar anledning att förvränga fakta eller att vara partiska i den konflikt som varit, förhåller sig författarna sig alltid kritiska till den information de tar del av (Esaiasson et al. 2003 s. 07-313). De publikationer som Utrikespolitiska Institutet ger ut behandlas med också med försiktighet eftersom ansvaret för innehållet ligger på de enskilda författarna. Då en stor del av det empiriska materialet är hämtat från Internet, används också detta med extra försiktighet. På grund av risken för partisk och opålitlig information från både GAM och GoI, då dessa troligen vinklar informationen för att ställa sig i bättre dager, har författarna valt att inte använda sig av publikationer från dessa. Dessa aktörers retorik stämmer inte nödvändigtvis överens med de verkliga motiven, varför ett kritiskt förhållningssätt till de anledningar till konflikten som ges är av vikt.

Valet av metod gör det möjligt att gå mer på djupet då det inte finns några givna svar på frågeställningen. Den breda teoritillämpning som författarna anser sig behöva, kräver fokus och ett väl avgränsat område att undersöka. Undersökningen kommer att fokusera på de huvudargument som parterna i konflikten haft för att driva konflikten vidare, samt på orsakerna till att de övergav sina tidigare målsättningar när de 2005 accepterade fredsavtalet. För att skapa förståelse för de tidigare händelseförloppen görs först en kort historisk tillbakablick på konflikten. Tillbakablicken följs sedan av tre analysdelar. Den första behandlar orsakerna till Acehkonflikten, den andra tar upp varför man valde att förhandla och den siste analyserar fredsavtalet. Detta för att kunna svar på huvudfrågan. Medlarens roll och huruvida beslutet att involvera CMI kommer också att diskuteras. Resonemangen utgår i hög grad från de huvudorsaker som konflikten baseras på, det vill säga självständighet, ekonomi och suveränitet. Med detta i bagaget är det lämpligt att analysera det systematiskt utifrån de uppställda frågorna för att söka svar på dessa. Vidare förs en diskussion huruvida, och i vilken grad, fredsförhandlingarna fördes i enlighet med rational choice. Eftersom rational choice är aktörsbaserat, kommer handlingarna och de ansvarigas motiveringar för dessa att diskuteras utifrån teorins tre

huvudbegrepp, det vill säga rationalitet, egenintresse och nyttomaximering. Främst kommer dock begreppet rationalitet att användas eftersom en rationell handling enligt rational choice är en handling som baseras på egenintresse och nyttomaximering för aktören. Den situation som rådde strax innan och under fredsförhandlingarna kommer också att undersökas utifrån huruvida tiden var ”mogen” enligt Zartmans definition. Detta kommer slutligen ge att ge grunden för att kunna svara på frågeställningen.

2 Freden

Att hålla samman ett land med världens fjärde största befolkning på cirka 210 miljoner invånare, kanske 300 folkgrupper, flera religioner och uppdelad på över 13 000 öar är och har alltid varit svårt (Johannesson s. 1, 12). Separatiströrelser, diktatur, fattigdom och nu senast den förödande tsunamin är några av de förhållanden och händelser som kantat Indonesiens historia från 1960-talet. De har påverkat möjligheterna till lugn och stabilitet i landet. För att förstå motsättningarna mellan GAM och GoI efter många år av konflikt lyckats sluta ett fredsavtal, måste Indonesiens historia redovisas och fredsavtalet analyseras.

2.1 Historik

Först en kort kronologisk beskrivning och sammanfattning av Acehkonflikten, som sträcker sig från 1600-talet till och med augusti 2005.

Koloniseringen av Indonesien inleddes av Nederländerna redan på 1600-talet och fortsatte in på 1900-talet. En självständighetsrörelse utvecklades men motverkades med våldsamma medel av kolonialmakten. indonesiernas självständighetskamp tog åter fart under andra världskriget då japanerna ockuperade landet, och det dröjde till 1949 innan Indonesien slutligen och formellt blev en egen stat (Johannesson 2001, s. 2). I likhet med de flesta andra kolonisationer ledde denna till en dränering av landets ekonomiska tillgångar, vilket skapade stora ekonomiska och sociala svårigheter (ibid. s. 3).

Den 17 december 1949 skapades Acehprovinsen och Teungku Daud Beureueh valdes till guvernör. Endast 10 dagar senare, den 27 december, slutar det holländska Östindien att existera och blir den Federala republiken av Indonesien, med nationalistledaren Sukarno i spetsen. Följande år, den 8 augusti, delar Indonesiens ministerråd upp landet i tio provinser och inkorporerar Aceh i Norra Sumatra. Detta innebär att de helt bortser från beslutet om bildandet av Acehprovinsen. Viljan att Aceh skall vara en avskild del från resten av Indonesien kvarstår, varför Daud Beureueh 1953 förklarar provinsen som oberoende från Indonesien och detta med ett stort stöd från många av acehneserna (CNN, 2005-12-18).

Upprorsförsök började förekomma och Indonesien hotades av sönderfall. Sukarno började, tillsammans med den högsta militärledningen, gradvis att införa ett auktoritärt presidentstyre för att försöka ena landet, och de centraliserade styret från Jakarta (Johannesson 2001, s. 3, 12). Det största problemet för de styrande i Indonesien har alltid varit att hålla ihop det

vidsträckta landet med dess många öar och folk. Mottot sedan självständigheten från Nederländerna är ”bhinneka tunggal” som betyder ungefär ”skapad av mångfald” (ibid. s. 12). Bland de styrande i huvudstaden Jakarta finns en oro för att separatistproblemen, om de inte stoppas, kan leda till att andra regioner också försöker bryta sig loss och sluta, med att landet splittras (ibid. s. 2). Den 30 september 1965 gjordes ett kuppförsök av en general vid namn Suharto. Denne lyckades gradvis att ta över makten från Sukarno. År 1967 blev Suharto president och han menade att ”nationell enighet måste komma före uppmuntrande av mångfald och oliktänkande” (ibid. s. 3). Den politiska stabiliteten skulle uppnås genom att inte tillåta religioner eller etnisk tillhörighet att spela någon politisk roll. Samtidig slogs separatism brutalt ned av militären (ibid. s. 3-4). Suharto gick på Sukarnos linje, men var ännu mer oförsonlig, och införde ett järnhårt centralstyre (ibid. s. 12). Efter Asienkrisen år 1997 som orsakade stora ekonomiska problem för Indonesien, uppges antalet invånare i landet som lever under fattigdomsgränsen ha ökat med 50 procent, vilket har lett till ökade sociala problem och oroligheter. I över 30 år styrde Suharto, med hjälp av militären, landet med järnhand, men som följd av ett starkt missnöje från befolkningen i samband med den allt svårare situationen och militärens oförmåga att skydda presidenten, tvingades han i maj 1998 slutligen att avgå (ibid. s. 5, 11).

Under många år har Indonesien haft problem med separatistgrupper som krävt självständighet, bland dessa framför allt Östtimor, Moluckerna och Aceh (Johannesson 2001 s. 9). Till skillnad från Östtimor som var en belastning för Indonesiens statskassa, har Aceh länge varit mycket viktig för staten tack vare de rika olje- och naturgasfyndigheter som finns i regionen. Problemet har dock varit att större delen av intäkterna från exporten av naturresurserna inte tillfallit den fattiga befolkningen i Aceh, utan har gått till Jakarta, landets huvudstad (ibid. s. 12, 15). Denna utsugning av provinsens ekonomiska tillgångar har också varit en bidragande faktor till skapandet av *Gerakan Aceh Merdeka* (Acehs befrielserörelse, GAM) 1976. Ledaren för GAM, Hasan di Tiro, förklarade kort efter GAM:s tillkomst Aceh som självständigt. Själv tvingades han i exil och befann sig fram till 2005 i Stockholm, dock förblev han rörelsens ledare (ibid. s. 15). Den indonesiska regeringen begärde tidigare att de båda männen, som man betraktade som terrorister, skulle lämnas ut av Sverige (Wikipedia 2005-11-15).

Historien förtäljer om blodiga sammandrabbningar och om flera tusen oskyldiga människor som mist livet. Varken GAM eller GoI är fria från synd då det gäller brott mot de mänskliga rättigheterna, vilket Amnesty International och Human Right Watch vittnar om (Johannesson 2001 s. 26; Human Right Watch, 2005-11-15) Detta tyder på att parterna inte enkom kämpat för invånarnas skull utan även för de intressen som gynnat dem som varit mest involverade i GAM men inte minst militären som arbetat för GoI. Trots GAM:s kamp för ett fritt Aceh, har organisationen inte alltid haft fullt

stöd från invånarna i Acehprovinsen som är trötta på de svåra konsekvenserna för de civila (Johannesson 2001 s. 17).

I oktober 1999 valdes Abdurrahman Wahid till Indonesiens president (Johannesson 2001 s. 1). Det har aldrig funnits ett fredsavtal mellan gerillan och regeringen, enbart olika vapenstillestånd som senare återgått till väpnad konflikt. Det första vapenstilleståndet kom till stånd i maj år 2000 då regeringen, under president Wahids ledning, skrev under ett tremånadersavtal om humanitärt vapenstillestånd med GAM:s representanter i Genève för att stoppa våldsamheterna i provinsen (CNN 2005-12-18). Den 19 januari, 2001 förlängdes den sju månader långa vapenvilan med en månad, efter samtal med samtliga parter i Schweiz. Senare samma år skrevs ett samförståndsavtal på av den indonesiska regeringen och GAM-ledare för en fortsatt vapenvila, med avsikt att påbörja fredsprocessen (ibid.). Wahid-regimen var inställd på att kompromissa genom dialog med gerillan. Wahid erbjöd bland annat Acehprovinsen ett utökat självstyre och tillåtelse att införa sharia-lagstiftning. GAM hörsammade dock inte erbjudandet på grund av kravet på självständighet (Johannesson 2001 s. 16). Regeringen var med andra ord angelägen att skapa fred.

Den 26 december 2004 inträffade en stor jordbävning under havets yta, vilket utlöste en mycket stor tsunami som träffade ett flertal länder. Värst drabbades länderna i Sydostasien, och det värst utsatta området av alla blev Acehprovinsen i Indonesien. De materiella skadorna blev enorma och dödssiffran beräknas uppgå till cirka 200 000 människor. Två dagar senare, den 28 december, förklarade GAM vapenstillestånd för att möjliggöra att hjälp att nå fram till områdena i konflikten. Detta till trots rapporterades mindre än två veckor senare om fortsatta våldsamheter. Bland annat dödades sju män den 9 januari (CNN 2005-12-05). Kort därefter, inleddes fredsförhandlingar mellan GAM och GoI. Dessa följdes av ytterligare fyra förhandlingar, vilket sedermera utvecklades till det fredsavtal. Detta undertecknades i augusti 2005 (CMI 2005-12-02). Utöver GAM och GoI som under tidens gång varit huvudaktörer i konflikten, har den finländska organisationen *Crisis Management Institution*, CMI, sedan år 2005 varit involverad i konflikten och var de som medlade i konflikten och bidrog till skapandet av fredsavtalet mellan de stridande parterna. Den före detta presidenten Martti Ahtisaari har varit den person lett medlingen mellan parterna.

- 17 augusti, 1945 – Indonesien förklarar sig självständigt från Nederländerna
- 1959 – Efter en långdragen konflikt med rebellerna, ger centralregeringen Aceh statusen "specialterritorium", vilket ger provinsen stort självstyre i frågor om religiösa, kulturella och utbildning.

- 4 december, 1976 - Teungku Hasan M. di Tiro skapar the Free Aceh Movement (GAM) som kämpar för en självständig, islamisk stat, samt ökad kontroll av naturresurser från Aceh. Den indonesiska regeringen svarar med massarresteringar av GAM-medlemmar.
- Augusti 1998 – Ökande protester från lokala och internationella mänskligbrättighets aktivister, och president Suhartos fall, leder till att militärstyret av Aceh upphävs.
- Maj 2000 - President Abdurrahman Wahid minskar närvaron av icke-achenesiska styrkor I provinsen.
- Augusti 2001 - Indonesiens nya ledare, Megawati Sukarnoputri, ber om Aceh om ursäkt för årtionden av brott mot de mänskliga rättigheterna och lovar att återställa ordningen i regionen.
- September 2001 - President Megawati besöker Aceh men samtalen med GAM ger inget resultat.
- 19 augusti, 2002 – Regeringen ger GAM en tremånaders deadline för ett fredsavtal, vilket senare förlängs med en månad.
- 26 december 2004 - En tsunami drabbar Acehprovinsen och orsakar stor förödelse och död.
- 15 augusti 2005 - GAM och den indonesiska regeringen skriver på ett fredsavtal. (CNN 2005-12-18)

Acehprovinsen har sett sig själv som en separat del av Indonesien och krav på regionalt självstyre har höjts sedan 1945. Dessa krav intensifierades på 1970-talet när gerillagruppen GAM skapades med målet att få en självständig stat. Indonesien och även Aceh har under många år styrts av ledare som ansett det vara viktigt att hålla samman landet med dess många olika folkgrupper, religioner och språk. Även om Indonesien anses vara ett muslimskt land, är den politik som styr sekulär, detta i motsats till Aceh som strävar efter att bli en islamisk stat.

Sedan 1976 har drygt 15 000 människor, både civilbefolkning och militärpersonal, dött i striderna mellan GAM och GoI. Striderna fick ett abrupt slut till följd av tsunamin som kostade Aceh 200 000 människoliv. I början av 2005 inleddes fredsförhandlingar som resulterade i ett signerande av ett fredsavtal i augusti samma år.

2.2 Orsakerna till konflikt

2.2.1 Konflikten - rational choice

För att kunna analysera orsakerna till konflikten, krävs en identifiering av staters mål, vilka också kan tillämpas på gerillarörelser. Det går inte att påstå att en stat har ett enda mål, till exempel territoriell integritet, utan det finns snarare tre mål som är av vikt för en stat (Jönsson et al. 1992 s. 75). Det första målet handlar om säkerhet, och här kan två saker identifieras. Det första är att staten vill behålla sin integritet, det vill säga att den inte är villig att ge avkall på områden inom staten. Det andra är att den eftersträvar total autonomi, det vill säga suveränitet (ibid.).

Det andra målet handlar om välfärden, vilket avser att man vill öka statens välfärd och statens rikedom. Detta behöver inte nödvändigtvis betyda en välfärd som gagnar alla boende inom staten gränser, utan det kan lika gärna handla om att värna om maktelitens välfärd (Jönsson et al. 1992 s. 75).

Det tredje och sista målet är det som behandlar ideologi. Här vill staten framhäva sin värdestruktur, vilket kan vara i form av kultur, religion eller olika värderingar (Jönsson et al. 1992 s. 76). Dessa mål är tillskrivna en stat, men författarna har valt att behandla Acehprovinsen (framförallt rebellgruppen GAM) som en aktör med likvärdiga mål eftersom den strävar efter att bli en egen stat.

När det gäller Acehkonflikten finns det två huvudorsaker till att den ledde till inbördeskrig. Den första orsaken är historiskt betingad. Acehs frihetskamp har ägt rum i två etapper. Den första inleddes redan när kolonisatörer från olika länder ville ta över Aceh. Sedan gammalt har provinsen, trots sin placering bland de övriga indonesiska öarna, varit ett sultanat, med kopplingar till mellanöstern. Provinsen hade en särställning i relation till det övriga Indonesien redan innan människor från Europa försökte kolonisera alla öarna i området. Den främsta aktören under den här tiden var Aceh självt som ett sultanat med ett samlat folk. Detta bottnar i en inställning hos det acehnesiska folket att man har varit och bör vara en självständig stat. Provinsen var ockuperad av först Storbritannien och sedan av Nederländerna på 1800-talet (Wikipedia 2005-12-01). Det bör också nämnas att eftersom Aceh har haft en självständig historia som delvis varit skild från övriga Indonesien och har en mer konservativ hållning till islam (exempelvis vill de tillämpa sharia-lagar), har det skapats en identitet hos befolkningen som göra att man ser sig som ett eget folk och inte som indonesier (Foreign Policy in Focus 2002). Följden av denna inställning blev att när Indonesien blev självständigt 1945 och annekterade Aceh Indonesien skapades en rörelse som bekämpade den indonesiska ockupationen. Indonesien sågs nämligen som ännu en kolonialmakt (Mahdi s. 3). I början av konflikten, innan 1976 och GAM:s tillblivelse, ville Acehs befolkning helt enkelt ha en provins som hade ett regionalt självstyre som tillät att man handlade utifrån de uppfattningar som folket inom provinsen hade. Detta utan att den indonesiska central regeringen skulle kunna lägga sig i och styra. Acehs målsättning var framförallt att tillgodose

säkerhetsmålet. I samband med att man fann naturtillgångar i Aceh ändrades målsättningen från att enbart handla om om säkerheten till att man istället satte säkerhets- och välfärdsmålen i fokus.

Den andra etappen kan sägas ha inletts i samband med uppkomsten av GAM, som fram tills idag varit den huvudsakliga aktören i kampen för ett självständigt Aceh. GAM krävde nu en fullt autonom stat och full kontroll över naturtillgångarna och vinsterna från dessa. Dessa hade hittats under tidigt 1970-tal. Motståndsrörelsen menade att pengarna från dessa tillgångar skulle användas till välfärden i Aceh, istället för att överföras till Jakarta. Med andra ord gick Aceh från att enbart sträva för att uppnå en form av säkerhetsmål, till en strävan efter att tillgodose ett fullständigt säkerhetsmål och välfärdsmålet. När det gäller den indonesiska regeringen har denna hela tiden handlat utifrån de tre mål som Jönsson et al. ställt upp. Regeringen har vägrat att släppa Aceh (territoriellt område) och den har hårdnackat hållit fast vid naturtillgångarna (välfärdsmålet). Regeringen har även fört fram det ideologiska målet då den har tryckt på de värderingar som finns i Indonesien.

Eftersom befolkningen i Aceh identifierar sig med de kulturella värderingar som härstammar från det gamla sultanatet som skiljer sig från det indonesiska nationalitetstänkandet, kan den första grundorsaken till att inbördeskriget startades inte förklaras utifrån rational choice-teorin eftersom det snarare handlar om känslomässiga inställningar och psykologiska fenomen än rationella beslut baserade på mätbara fördelar. Detta gör att författarna inte koncentrerar sig på denna del av konflikten, eftersom arbetet utgår från de premisser som rational choice sätter upp. I början av kampen mot centralregeringen i Indonesien ställdes inga krav på självständighet från Acehs sidan, snarare handlade det om att de ville ha en speciell ställning och regionalt självbestämmande (Mahdi s. 3). Det var först 1976 när GAM bildades som kraven på en självständig stat och påståenden om att Sultanatet Aceh fortfarande befann sig i krig mot ockupationsmakten Indonesien kom i dager (ibid.).

Till skillnad från de ovannämnda skälen som bygger på mer emotionella orsaker, kan rational choice användas för att förklara den andra huvudorsaken om varför det funnits en konflikt i Aceh, det vill säga frågan om vem som skall få tillgång de stora naturtillgångar och de inkomsterna som dessa genererar. Detta skapade en stor mottsättning mellan Aceh och den indonesiska staten eftersom så lite som fem procent av inkomsten av naturtillgångarna återgick till provinsen ifrån central regeringen (Mahdi s. 4). Den redan fattiga befolkningen i provinsen kunde därmed inte ta del av intäkterna för oljan och naturgasen för att förbättra den egna välfärden. Om den indonesiska staten skulle lämna ifrån sig Aceh och låta provinsen bli en självständig stat, skulle staten inte bara gå miste om en del av vad den anser tillhör Indonesien, utan den skulle också gå miste om de rika naturtillgångar som finns i provinsen. I enlighet med rational choice-teorin om att maximera den egna nyttan och att göra de val som man tjänar mest på, skulle det vara irrationellt för den indonesiska regeringen att låta Aceh bli

självständigt. Detta eftersom regeringen skulle förlora alltför mycket i att både gå miste om de inkomster och förlora en del av den egna statens område mot vad det kostar att fortsätta bekämpa frigörandet av provinsen.

Utifrån GAM:s synvinkel återfinns ungefär samma problematiska situation, nämligen den att Aceh befann sig i ett läge där lejonparten av inkomsterna från naturtillgångarna strömmade ut ifrån regionen istället för att komma till nytta i områdets ekonomiska utveckling. Detta i kombination med en strävan efter att skapa en fri stat, istället för att vara en provins inom den indonesiska staten och därmed lyda under dess lagar, gör att det mest rationella var att föra ett befrielsekrig mot vad man såg som en ockupationsmakt. Här finner författarna att det snarare är en koppling till de rika naturtillgångarna än de historiska kopplingarna som gjort att GAM framförde sina krav på självständighet. Detta kan relateras till rational choice-teorin då GAM hade mest att vinna på att Aceh blev helt självständig och på detta vis fick maximal kontroll över den inkomst som naturtillgångarna ger. Här kan man se hur GAM och den indonesiska regeringen var villiga att tillgripa våld för att kunna bibehålla kontrollen över dessa. Nicholas Zimbani och Ann Zinn för ett liknande argument i sitt arbete ”From Protest to Violence…” där de skriver att stater och rebellgrupper är mer beredda att tillgripa våld när (i det här fallet olja) naturtillgångar hittas i området som konflikten berör (Zimbani och Zinn 2004 s. 6).

Vidare går det att koppla rational choice till konflikten när man tittar på de alternativ som stod till hands, det vill säga att antingen använda sig av icke-våldsmetoder, som inte haft någon effekt sedan konflikten startade 1945, eller att ändra strategi och välja beväpnad kamp för att uppnå självständighet. Det rationella i detta kommer med att vinsten, i form av framförallt tillgång på naturresurser, av att Aceh skulle bli självständigt skulle kunna överstiga kostnaden för ett väpnat uppror.

När det sedan gäller det irrationellt beteende som båda parter har uppvisat i konflikten finner författarna att rational choice inte kan förklara varför sådant beteende har skett. Det som hänt är att båda GAM och den indonesiska militären har begått ett flertal brott mot de mänskliga rättigheterna (Human Right Watch, 2005-11-15). Det irrationella i sammanhanget är att man från GAM:s sida försöker få folkets stöd, men på samma gång begås handlingar mot samma befolkning som man söker stöd ifrån som är skändliga. Detta eftersom det inte handlar om attacker mot enbart militära mål då skrämseltaktik används mot den egna inhemska befolkningen. Detsamma gäller för den indonesiska militären som försöker bekämpa ett folkligt uppror mot centralregeringen i Jakarta. Utifrån denna premiss skulle det inte, utifrån ett rationellt beteende, vara behjälpligt att attackera civilbefolkningen i Acehprovinsen eller att låta dem komma emellan i konflikten (CNN, 2005-12-02). Även om försök till att förklara detta med att jakten på rebellerna kräver att man pressar civila på olika sätt, skulle skapa en illusion av rationellt beteende. Anledningen till att detta är en falsk rationalitet ligger i att den nytta som infångandet av en och annan

rebell inte kompenserar för den förlust som ett stigande hat/förakt hos civilbefolkningen ger. Det ger även ett ännu större stöd till GAM från befolkningen i Aceh, då dessa mer och mer ser rebellerna som befriare från ett förtryck.

För att sammanfatta konflikten på ett enkelt sätt kan det sägas att det har funnits två generella faktorer som drivit på konflikten. Den första faktorn är den som handlar om bland annat kulturella orsaker. Folket i Aceh har under hela perioden identifierat sig själv så som en del av Aceh och inte som en del av Indonesien eftersom de har ansett att den historia som Aceh har haft har varit helt skild från den indonesiska historien. Dessutom praktiserar människorna i Aceh en mera konservativ islam än vad man gör i resten av Indonesien. Dessa två saker gör att det har bildats en acehnationalism som folket i Aceh identifierar sig med istället för den indonesiska nationalismen. Det har också gjort att man under hela ockupationen har sett de indonesiska styrkorna i Aceh som ännu en kolonialmakt som försöker utsuga provinsen. Detta går inte att förklara med rational choice, men rational choice kan förklara den andra faktorn. Faktor två som drivit konflikten sedan 1970-talet kom i och med GAM:s bildande. När det upptäcktes rika olje- och gasfyndigheter i Aceh blev kravet på regionalt självstyre utbytt mot krav på total självständighet. Här ses en förskjutning av de kulturella värderingarna som drivkraft till förmån för självständighet och för de mer materiella värderingarna med önskan av kontroll över de rika naturtillgångarna.

2.3 Varför förhandla?

Trots det arbete som CMI lagt ner på fredsförhandlingarna och alla aspekter som tagits upp, går det inte att frångå tsunamins inverkan på viljan att förhandla. För att kunna återuppbygga Aceh efter de förkrossande vågorna, var en förhandling med en positiv utgång ett måste. Om inte tiden var mogen tidigare, var tsunamin en den händelse som gjorde parterna redo. Under de 30 år som konflikten pågick skedde det en rad sammandrabbningar med dödlig utgång, men dessa tycks aldrig riktigt varit tillräckligt omvälvande för att vare sig GAM eller GoI skulle omvärdera fördelarna/nackdelarna med en fortsatt konflikt. Att hålla samman detta vidsträckta land med en stor befolkning bestående av många olika folkgrupper har alltid varit svårt (Johannesson 2001 s. 1, 12). Det var tur i oturen att tsunamin inträffade för Indonesien (Pan 2005). Den som visade sig var startpunkten för fredsförhandlingarna i Aceh. Tidvattensvågen, som slog hårdast mot Aceh provinsen, innebar cirka 170 000 döda i området, 500 000 hemlösa och materiella skador för 4,5 miljarder dollar (ibid.). En naturkatastrof av denna magnitud tenderar att påverka inte bara vardagslivet utan i högsta grad även eventuella konflikter, så även i detta fall. En av GAM-gerillans ledare har uttalat sig följande om tsunamin: ”Det var tsunamin som förde samman båda parter till förhandlingsbordet” (Sveriges

Radio Ekot 2005). Eftersom man lidit så stora skador efter tsunamin och så många dött, ansåg GAM att man i första hand var tvungen att uppnå någon form av vapenstillestånd för att man skulle kunna överblicka de skador som gjorts och för att kunna bistå de drabbade.

Det fanns också en stor press från det internationella samfundet att fred skulle skapas för att den internationella hjälpen skulle kunna komma fram till de drabbade och för att personal från olika hjälporganisationer skulle kunna verka i området utan att hamna i fara . Med den mediebevakning som katastrofen också medförde har både den indonesiska regeringen och GAM-gerillan blivit pressade att försöka nå en lösning av konflikten då den har blivit starkare belyst i internationell media. Tsunamin och den internationella pressen har båda skapat en situation där båda parter i konflikten funnit en möjlighet att kunna sätta sig ner och förhandla om en fredlig uppgörelse. En fortsatt konflikt skulle ha inneburit alltför stora problem och de båda parterna nu såg en öppning där man ansåg att motståndarsidan nu skulle vara tvungen att kompromissa för att en lösning skulle nås. Det viktiga i detta är att varken GAM eller GoI faktisk hade en möjlighet att fullfölja en väpnad kamp som skulle ge segern till den ena eller andre sidan eftersom det bevisligen inte funnits en möjlighet till utslagning av motståndaren under de 30 år som konflikten pågått. Båda parter befann sig med andra ord i en situation där det rationella vore att välja förhandling och att försöka uppnå någon form av fredsavtal, och det var just detta som skedde.

Utifrån Zartmans teori om ”ripeness” kan man se att tsunamin gjorde tiden mogen för en fredsförhandling. Då man under trettio år hade fört en väpnad konflikt där ingen av de båda parterna kunde få överhand befann man sig i ett dödläge som varken GAM eller GoI kunde bryta, och med tsunamin och de skador den förde med sig skulle en fortsatt konflikt i området bli alltför dyrt. Zartmans första punkt om ett ömsesidigt dödläge var nu införlivat i konflikten. Tsunamin uppfyller också Zartmans andra punkt om en katastrof, efter att man drabbats så hårt i provinsen var båda aktörerna medvetna om att om man fortsatte konflikten skulle det vara omöjligt att reparera de skador som åsamkats inom en överskådlig tid. Detta är naturligtvis enbart en liten del av följderna av en fortsatt väpnad konflikt, andra saker skulle vara sjukdomar och brist på mat och vatten i området. Följden av detta skulle kunna bli att man skulle uppnå ännu högre dödssiffror och som i sin tur skulle medföra ytterligare belastningar för provinsen. Med andra ord var tiden mogen för en förhandling, vilket också visat sig i att man lyckats uppnå ett fredsavtal som än så länge har hållit i sig.

Precis som Zartman nämner i sin teori krävs det även en utväg som båda parter i en konflikt är villiga att acceptera. Det är just denna punkt som inte har funnits tidigare i Acehkonflikten eftersom parterna inte har ansett att nyttan av ett fredsavtal har överstigit kostnaden för en kompromiss och på det vis inte sett en ”väg ut”. På grund av tsunamin har balansen skiftat till en ökning av nyttan med en fredsförhandling, eftersom det blivit allt för

dyrköpt att fortsätta konflikten och att avsäga sig den hjälp som GoI skulle kunna bidra med. För att fredsförhandlingar skulle kunna äga rum och att parterna skall anse det vara rationellt krävs det inte bara att parterna har samma målsättningar, utan även att de har det *samtidigt.* Med andra ord var nu tiden mogen för en konfliktlösning à la Zartman.

De tre alternativ GAM och GoI hade efter tsunamin var att fortsätt konflikten, införa vapenstillestånd eller att påbörja fredsförhandlingar. Ifall parterna hade valt att fortsätt konflikten, utan att ta hänsyn till katastrofens efterverkningar, hade detta antagligen spätt på problemen mellan parterna men även effektivt förhindrat all hjälp till de drabbade i katastrofområdet. Detta skulle inte innebära en rationell handling då parterna i konflikten inte skulle ha tjänat på detta, eftersom kostnaden för en fortsatt konflikt skulle innebära alltför höga kostnader ställt emot kostnaden för ett fredsavtal. Det andra alternativet skulle vara att man uppnådde en tillfällig vapenvila där hjälpinsatser till de drabbade i område skulle kunna nå fram och som kanske skulle kunna leda till en fredsförhandling i längden. Detta alternativ skulle inte vara lika kostsamt men skulle innebära en fortsatt hög militär närvaro och med dessa också stora möjligheter för att nya våldsamheter skulle blossa upp vid sammanstötningar mellan medlemmar ur GAM och GoI. Med detta i åtanke finner man att det enda rationella alternativ är att man uppnår ett fredsavtal som är acceptabelt av de båda aktörerna.

Sammanfattning. Under de nästan 30 år som konflikten pågick skedde det en rad sammandrabbningar med dödlig utgång, men dessa tycks aldrig riktigt varit tillräckligt omvälvande för att varken GAM eller GoI skulle omvärdera fördelarna/nackdelarna med en fortsatt konflikt. Startskottet för parterna att åter sätta sig vid förhandlingsbordet för att diskutera ett fredsavtal var att Acehprovinsen blev så hårt drabbad av tsunamin i slutet på december 2004. Den massiva förstörelse som tsunamin inneburit, befann sig båda sidorna i konflikten i en situation där en fortsatt väpnad konflikt i stort sett var omöjlig. Sett utifrån rational choice kan man säga att kostnaden vida skulle överskrida vinsten med en fortsatt konflikt. Detta i kombination med den press från det internationella samfundet och den stora mediabevakning som följde i tsunamins fotspår gjorde att parterna fann sig tvungna att sätta sig ner vid förhandlingsbordet. En sista viktig faktor som gjorde förhandling möjligt var att nu hade Zartmans ”ripeness”-faktor uppfyllts. Alla element som krävdes för att situationen skulle vara mogen hade blivit tillfredsställda och både GAM och GoI insåg detta.

2.4 CMI – medlare

Strax efter den förödande katastrofen som drabbade Acehprovinsen sattes fredsförhandlingarna igång. Dessa startades upp av en tredje part, nämligen den finska organisationen Crisis Management Initative (CMI) som skulle agerade medlare. Denna organisation lyckades med det som någon aldrig

tidigare lyckats med under konfliktens historia, att förhandla fram ett fredsavtal som både GAM och GoI kunde acceptera och sedermera skriva under. Efter cirka 8 månaders arbete och möten lyckades man enas om ett avtal som innebär fred för regionen (CMI 2005-12-21). Vad var det då som gjorde att just CMI var en så effektiv medlare i Acehkonflikten?

CMI bildades år 2000 och är en opartisk organisation från Finland. CMI:s uppgifter består i att stärka permanent säkerhet internationellt sett (CMI, 2005). De arbetar bland annat för att konsolidera det internationella samhällets möjligheter att agera i krissituationer och i fredsprocesser (ibid). Organisationen arbetar med förre detta finske presidenten Martti Ahtisaari i spetsen. Han har tidigare har varit involverade både i Namibias självständighet, freden i förre detta Jugoslavien, arbetat för FN i Afrika, varit involverad i avväpningen av IRA på Irland samt haft många andra uppdrag av fredsskapande natur. Han har också innan sin tid som president arbetat på det finska utrikesdepartementet (ibid). Det är med detta i baggaget som CMI ställde upp en stark grund som medlare i konflikten. Framförallt är det Ahtisaari och hans stora erfarenhet som har varit den stora dragkraften under fredsförhandlingarna.

Varför valdes just CMI till att vara medlare? Det hela började med en finsk affärsman, Juha Christensen, som arbetat i konfliktområdet och som hade bra kontakter med både GAM och GoI (Bilaga 1). Han förde en dialog mellan båda parterna om att starta upp förhandlingar och Martti Ahtisaari och CMI nämndes under samtalen. Det goda rykte som dessa hade gjorde att de stridande parterna ställde en förfrågan till CMI om de var villiga att ställa upp som medlare i konflikten (ibid.). Författarna ser Ahtisaari som den viktigaste bidragande faktorn för att CMI blev tillfrågad att agera som medlare i konflikten, då han kan ses som en mycket erfaren medlare som också kan ses som neutral i konflikten då han inte har något intresse i den. CMI:s neutralitet kan ha underlättat parternas val av just denna medlare, då man från båda sidor varit kritiska till att förhandla tidigare i konflikten beroende på förtroende problem och bristande förmåga att sätta sig in i motpartens situation. Valet av en part som inte hade något intresse i regionen var också viktig då andra tänkbara medlare så som olika länder eller organisationer knutna till stater inte skulle ha blivit accepterade av framförallt den indonesiska regeringen som under hela konflikten sett den som en intern angelägenhet och visat tendenser på irritation över det internationella samfundets intresse av Acehkonflikten.

Då en medlares roll kan bestå i flera olika uppgifter, allt beroende på vad den specifika situationen kräver, allt från att underlätta förhandlingar genom att tillgodose faciliteter, till att aktivt hjälpa till att förhandla mellan parterna när dessa inte kommunicerar direkt med varandra, uppfyllde CMI just dessa krav. Genom att tillgodose en neutral plats, Finland, till att föra samtal mellan de båda parterna och komma fram till ett acceptabelt avtal, ”SNT – single negotiation act - In between the fourth and fifth rounds, CMI prepared a draft Memorandum of Understanding, which formed the basis of discussion during the fifth round” (CMI, 2005), gjorde CMI och Ahtisaari

det möjligt att uppnå ett fredsavtal. CMI:s främsta uppgift i samband med förhandlingarna var att underlätta dem genom att föra en dialog mellan de båda parterna och föra dem samman för att finna en gemensam grund att bilda ett fredsavtal på. Den finska utrikesministern Erkki Tuomioja sa följande om CMI:s insats under fredsförhandlingarna:

> I would also like to express our gratitude to President Martti Ahtisaari and his Crisis Management Initiative for their important role in facilitating the talks between the Parties. It has been a privilege for the Ministry for Foreign Affairs to have been able to offer Finland as the venue for this peace process (Erkki Tuomioja)

Fördelarna med valet av medlare är att CMI inte haft några egna intressen i konflikten, vilket skulle kunna ha påverkat trovärdigheten i deras arbete. CMI:s goda rykte, framförallt tack vare Martti Ahtisaari och hans stora erfarenhet av liknande arbete, har gjort att parterna har kunnat ha ett förtroende för förhandlaren och kunnat närma sig varandra så att kompromisser har kunnats utarbetas. Nackdelen är att CMI inte har någon möjlighet att genomdriva några ”straff” ifall fredsavtalet skulle brytas och inte heller haft möjlighet att hota med några sanktioner för att pressa parterna till att kompromissa. Detta behöver nödvändigtvis inte innebära en negativ sak då parterna i konflikten inte löper risk att känna att de blir ”intvingade” i ett avtal som de egentligen inte skulle ha skrivit på under andra omständigheter. Det CMI gjorde var att ta båda parterna och placera dem i en neutral miljö där lugna och sansade förhandlingar kunde föras för att uppnå ett avtal som inte skulle brytas så snart de båda kombattanterna hade återvänt till Indonesien.

Valet av att använda sig av en tredje part som medlare är fullt rationell då tidigare försök till medling mellan parterna skötts av den indonesiska regeringen och lett till att inget fredsavtal uppnåtts då varken GAM eller GoI varit villiga att träffas vid förhandlingsbordet. Även vid de fåtal gånger så gjorts har man inte kunnat uppnå något resultat då man inte litat på varandra och inte kunnat överkomma de motsättningar man hyst mot varandra. Det enda rationella har varit att precis som skett, föra in en neutral tredjepart som kunnat jämka mellan de båda sidorna och som har kunnat bortse från olika känslomässiga hinder för att föra en dialog som kunnat ge resultat. Alternativet till detta skulle förmodlingen, förmodligen eftersom det enbart är spekulationer i hur det skulle ha gått om man inte haft CMI som medlare, varit att förhandlingarna skulle misslyckat om man överhuvudtaget lyckats få de båda parterna till bordet, vilket i sin tur skulle ha inneburit att konflikten skulle ha fortgått och hjälpen till den katastrofdrabbade provinsen skulle ha uteblivit. Naturligtvis bär inte CMI all lycka till fredsavtalet, det krävdes också att man från både GAM och GoI:s sida var villiga att förhandla och att de båda framförallt insåg allvaret i den situation som skapats av tsunamins påverkan på Acehprovinsen. Kombinationen av CMI som medlare och parternas villighet till förhandling och kompromiss var de faktorer som gjorde att ett fredsavtal äntligen

komma tillstånd. Som utrikesminister Erkki Tuomioja säger i sitt uttalande den 15 augusti 2005:

> I am impressed by the willingness of both Parties, the Government of Indonesia and the Free Aceh Movement, to tackle difficult and sensitive issues in an amicable manner and would like to express my appreciation to both Parties for their determination to make this peaceful solution possible." (Erkki Tuomioja)

För att summera det som gjorde att CMI blev valda att verka som medlare i konflikten krävs det att vissa saker uppmärksammas. Först kunde varken GAM eller GoI på egen hand överbrygga den klyfta som skapat under 30 år av krig utan man var tvungen att ta in en neutral tredje part som kunde föra de båda stridande samman. CMI blev det naturliga valet då båda parterna hade goda kontakter med den finnländske affärsmannen Juha Christensen som presenterade CMI och Martti Ahtisaari för dem. Då Ahtisaaris goda rykte och stora erfarenhet inom fredsförhandlingar var så stort enades parterna om att tillfråga CMI om de var villiga att ställa upp som medlare. CMI verkade inte enbart genom att tillgodose en neutral plats där parterna kunde mötas utan organisationen arbetade också aktivt med att föra GAM och GoI närmare varandra och tog fram fredsförlag som parterna i konflikten kunde enas om. Det var mycket tack vare CMI:s stora insats och GAM:s och GoI:s villighet att kompromissa som ett fredsavtal kunde skrivas.

2.5 Fredsavtalet

Det fredsavtal som upprättades och slutligen skrevs under den 15 augusti 2005 i Helsingfors, Finland, av GAM-gerillan och den indonesiska regeringen, var frukten av fem tidigare förhandlingsomgångar. Förhandlingsserien inleddes den 27-29 januari år 2005 och följdes upp med ytterligare samtal den 12-16 april, 26-31 maj, samt den 12-17 juli då parterna kom överens om innehållet av fredsavtalet (CMI, 2005-11-11). I korta drag innefattar fredsavtalet punkter om: maktfördelningen mellan Aceh och regeringen på Jakarta, politiskt deltagande, ekonomi, lagar, mänskliga rättigheter, amnesti, återintegration i samhället för de tidigare stridande, säkerhetsfrågor och slutligen om *Aceh Monitoring Mission* (AMM) som skall övervaka förfarandet och upprättandet av fredsavtalet (Fredsavtalet).

Tidigare har GAM krävt självständighet, men gav upp det mot att Aceh i gengäld skulle få styra över inre angelägenheter såsom den lokala politiken. Ansvaret för utrikespolitik, nationella säkerhetsfrågor samt försvar ligger kvar på den indonesiska regeringen (Fredsavtalet 1.1.2). Därtill kvarstår även religionsfriheten som konservativa krafter i Aceh tidigare motsatt sig då dessa strävat efter att skapa en islamisk stat (Johannesson 2001 s. 8-9).

Självständighet var länge ett viktigt mål för GAM, men med den nya vetskapen om att GAM trots allt inte hade det som ett absolut mål, tyder på att de antingen aldrig förväntat sig fullkomlig självständighet ifall andra målsättningar uppfylls, eller att de gett upp tanken på att faktiskt lyckas driva igenom kravet.

Att styra över Aceh, inom ramarna för vad som är tillåtet enligt avtalet, kommer nu att överlåtas till lokalt bildade partier i Aceh som befolkningen får välja i lokala val (Fredsavtalet 1.2.1). Fria val kommer också att hållas vilket skall stärka demokratin (ibid. 1.2.3).

En av anledningarna till att GAM skapades från början var just frågan om rättigheterna till vinsterna för naturresurserna som nästan uteslutande tillföll Jakarta istället för Aceh, varpå detta var en av de avgörande frågorna för GAM vid förhandlingarna. Från att ha fått ungefär fem procent av vinsterna, har Aceh nu i enlighet med avtalet rätt till 70 procent av all nuvarande och framtida fynd av naturresurser (Fredsavtalet 1.3.4). Detta är en kraftig eftergift som den indonesiska regeringen har gjort eftersom detta har varit en viktig inkomstkälla för regeringen på Jakarta. Rättfärdigandet av denna uppoffring går att härleda till de fördelar som GoI får i form av inte minst ett sammanhållet Indonesien, och uppnår på så vis suveränitetsmålet, men också till de minskade utgifter som freden innebär för dem. Den politiska osäkerheten och oroligheterna i landet har bidragit till att hålla utländska investerare borta, men nu när landet stabiliseras något bör möjligheterna att locka till sig investerare öka (Johannesson 2001 s. 11). Aceh har nu tillåtelse att skapa och upprätthålla fria, ekonomiska förbindelser nationellt och internationellt samt att bedriva fri handel med övriga Indonesien (Fredsavtalet 1.3.2, 1.3.6). Att Aceh nu får möjlighet att bygga upp landet och ekonomin kommer att generera ekonomiska fördelar som även kommer att komma resten av landet till gagn.

Ett självständigt och opartiskt domstolssystem skall etableras för Aceh inom Indonesiens juridiska system (Fredsavtalet, 1.4.3). Den juridiska basen i Aceh skall nu baseras på FN:s internationella konventioner för civila och politiska rättigheter, samt ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ibid., 1.4.2). Den indonesiska militären har gjort sig skyldiga till brott mot de mänskliga rättigheterna, men så har även GAM. Tidigare avtal om eldupphör mellan parterna har, som nämnt ovan, endast hållit en begränsad period efter det att avtalet slutits. Enligt Human Right Watch har det nya avtalet ett nytt element som de menar är vitalt för att freden skall ha en chans, vilket är just skyddet för de mänskliga rättigheterna.

Ett viktigt avsnitt är också det om amnesti som före detta gerillamedlemmar nu får. Dessa klassades tidigare som terrorister av regeringen, men som nu får en chans att återgå till ett mer normalt liv. GAM förlorar inte sin maktposition i Aceh på grund av fredsavtalet, utan har nu, i enlighet med avtalet, övergått till att bli ett rent politiskt parti (Fredsavtalet). Detta innebär att GAM, i ny, legitim form, kan kämpa för vad de anser vara Acehs bästa.

I inledningen till själva avtalet omtalas tsunamin den 26 december år 2004 och parterna anser att en fred är det enda som möjliggör återuppbyggandet av Aceh att fortsätta och att lyckas (Fredsavtalet). GAM hade inte möjlighet att självständigt bygga upp regionen och behövde därför hjälp utifrån. Eftersom Aceh ses som en del av Indonesien, låg det även i regeringens intresse att hjälpa till trots konflikten, vilket gjorde att hjälp till den drabbade befolkningen prioriterades framför konflikten. På samma sätt som konflikten går att förklara genom att tillämpa rational choice, går fredsavtalet att förklara med rational choice. De förändrade förutsättningarna för GAM och GoI i och med tsunamin förändrade också deras prioriteringar av vad som var och är det viktigaste. Egenintresset från bådas sidor sammanföll när tsunamin inträffade och ett samarbete var det mest rationella. Ifall GAM och GoI inte hade valt att sätta sig ner och förhandla med varandra hade konflikten fortsatt, om inte omedelbart på grund av tsunamin så åtminstone efter det att den värsta katastrofen var över. Hur länge konflikten hade fått fortgå går inte att sia om, men troligen hade den fortsatt att skörda ytterligare människoliv och de ekonomiska utgifterna fortsatt.

Viljan från den indonesiska regeringens sida att fortsätta konflikten tycks ha minskat sedan Suhartos fall 1998. Försök till kompromisser från GoI:s sida har skett, dock utan några framsteg. Utan att ge avkall på nationens motto om enighet, fick GoI nu en chans att sluta fred med GAM-gerillan. Vinsterna med att avsluta konflikten och få en landsdel mindre att oroa sig för, översteg kostnaderna att ge upp en stor del av intäkterna från naturfyndigheterna i Acehprovinsen och att avsäga sig vissa maktbefogenheter över densamma.

Sammanfattningsvis har fredsavtalet som undertecknades av GAM och den indonesiska regeringen den 15 augusti 2005 inneburit en rad kompromisser som de före tsunamin inte varit beredda att gå med på. Bland annat kom de överens om hur maktfördelningen mellan provinsen och Jakarta skall se ut. Acehprovinsen förblir ett med det övriga Indonesien, vilket var i enlighet med GoI:s krav och suveränitetsmål som stat, men helt emot GAM:s tidigare mål. I gengäld har dock Aceh fått ett ökat regionalt självstyre som innebär att frågor rörande inre angelägenheter skall skötas av lokalt valda politiker och av GAM som nu har ombildats till ett politiskt parti. GAM får därmed ett erkännande och legitimitet.

Därutöver finns en rad överenskommelser hantera ekonomiska frågor, men även hur rättssäkerheten skall förbättras för både GAM-medlemmarna och invånarna i Aceh. Aceh har nu rätt till 70 procent av vinsterna vid försäljning av naturresurserna. Den indonesiska regeringen går miste om en inkomstkälla i och med detta, men försäkrar sig å andra sidan att Aceh förblir en del av Indonesien och troligen även ett förbättrat, internationellt anseende. Det suveränitetsmål som Indonesien som stat strävar efter uppnås nu, åtminstone delvis med tanke på att det fortfarande finns separatistgrupper i andra delar av landet. Båda parterna i konflikten har fått ge avkall på viktiga punkter, men genom att försöka vara förutseende med

fördelarna med en fred jämfört med en fortsatt konflikt kan deras agerande ses som ett rationellt beteende.

Utifrån den situation som Aceh hamnat i, har GAM och Acehs invånare mer att vinna på att acceptera inskränkningar av de ursprungliga kraven som de ställt. Genom att väga möjligheterna till att faktiskt få bli en självständig stat, skild från Indonesien, och att få vis autonomi med bättre ekonomi, är GAM:s beslut att acceptera fredsavtalet rationellt. Då Acehs målsättningar främst har varit självständighet och välfärd, till skillnad från en stats målsättningar med suveränitet, välfärd och säkerhet, och deras utgångsläge är att de *inte* varit självständiga, har välfärden fått väga tyngre.

Sammanfattning. När tsunamin hade sköljt över Aceh, förändrades nyttan med att upprätthålla konflikten och ledarna för GAM insåg att de inte skulle kunna tillvarata den acehnesiska befolkningens nya, kortsiktiga och långsiktiga behov vid en fortsatt konflikt. Ett eldupphör var ett måste direkt efter tsunamin. Eldupphöret tillsammans med den nya situationen gav en öppning till samtal parterna emellan men även en större vilja att kompromissa. I denna konflikt skulle regeringen behöva spendera ännu mer pengar och resurser på att hålla tillbaka separatisterna och försöka hålla ihop landet. Fördelarna för en fortsatt konflikt skulle vara att fortsätta hoppas på att kunna övermanna GAM och slippa ge upp varken makt eller värdefulla tillgångar. Staters prioriteringar är säkerhet, välfärd och suveränitet. Vad gäller den indonesiska regeringen skulle egenintresset ligga i att de trots den tidigare konflikten med GAM, vill ha ett välmående Aceh eftersom Aceh är en del av Indonesien.

2.6 Slutdiskussion

Den nästan trettioåriga konflikten mellan frihetsrörelsen för ett fritt Aceh, GAM, och den indonesiska regeringen har orsakat uppemot 15 000 människors liv. Då fredsförhandlingarna återupptogs i början av år 2005 efter tsunamins framfart i ibland annat Asien, var detta det första försöket sedan fredsförhandlingarna 2003 brutit samman.

Tsunamin har haft en triggerfunktion för att åter få igång fredssamtalen mellan GAM och GoI, men även varit den avgörande faktorn för att parterna skulle tvingas att förhandla och göra de kompromisser som krävdes för att ett fredsavtal skulle kunna upprättas. Anledningen till att denna slutsats dras är att så stora ekonomiska och mänskliga förluster har skapat en nationell kris, vilket omöjliggjort en fortsatt väpnad konflikt. Utifrån den nya situation som uppstått till följd av tsunamin då parternas prioriteringar förändrats något, kan det sägas ha varit ett rationellt beslut att välja förhandlingar framför en fortsatt konflikt. Vid tidigare tillfällen som samtal om fred inletts, har dessa snart visat sig inte leda någonvart. En viktig aspekt av försök till att skapa fred som inte funnits med under tidigare försök, är att tiden inte har varit mogen, eftersom inte alla Zartmans punkter har varit

uppfyllda. När parterna insåg vidden av tsunamikatastrofen, ansåg de att tiden var mogen för en förändring av det dödläge som konflikten nu befann sig i. Detta i kombination med valet att använda sig av en neutral tredjepart för att medla i konflikten, skapades en positiv anda där en fred kunde uppnås. Frågan kvarstår dock ifall detta i sinom tid hade kunnat ske utan tsunamins inverkan? Det är lätt att vara efterklok och peka på punkter som gjort ett fredsavtal möjligt, vilket är också en kritik som riktats mot ”ripeness”-teorin. Utpekandet av när tiden faktiskt var mogen är enkelt att göra då man alltid kan säga att en förhandling som misslyckats skett då tiden inte var mogen, och vise versa. Dock anser författarna att denna kritik är irrelevant i det här fallet eftersom analysen fokuserar på något som redan skett och inte försöker förutse en händelse.

De naturtillgångar man fann på 1970-talet i Aceh var en viktig, bidragande faktor till att GAM skapades, men även till att kravet på självständighet ställdes. Kravet på självständighet övergavs under fredsförhandlingarna bland annat eftersom större delen av vinsterna från naturtillgångarna nu skulle tillfalla provinsen i och med fredsavtalet. Detta visar att när det kom till kritan var det ekonomiska kravet högre prioriterat än kravet på självständighet. Dock är det svårt att avgöra om det enbart var oljan och naturgasen som var det viktigaste för GAM eller om det snarare var att kombinationen av politisk legitimitet, amnesti för medlemmarna i gerillan och de ekonomiska tillgångarna som avgjorde.

Den indonesiska regeringen har i och med fredsavtalet lyckats tillgodose alla de tre mål som den som stat haft, det vill säga säkerhet, suveränitet och välfärd. Trots att GoI gav upp så mycket som 70 procent av intäkterna för naturtillgångarna, kan denna uppoffring ses som mindre kostsam i längden eftersom Acehs välgång gynnar det övriga landet med bland annat förnyade och förbättrade skatteinkomster från området. Kostnaden som GoI har haft under 30 års krigsföring och hög militär närvaro i området gör att vinsten av gör att ett fredsavtal med den ekonomiska uppoffring som detta medfört skapar en mer långsiktig vinst för den indonesiska regeringen. Med andra ord har parternas egenintresse tillfredsställts i och med att det blivit fred. Vad som gjort att fredsavtalet varit möjligt är den prioritering av krav som båda parter gjort, vilka kan ha förändrats till följd av tsunamin. Trots att Aceh sedan 1970-talet varit en viktig ekonomisk tillgång för Indonesien, har GoI gjort den bedömningen att ett enat Indonesien väger tyngre än enbart de värdefulla naturtillgångarna i Aceh som de i fredsavtalet fortfarande får viss rätt till, om än avsevärt begränsat mot tidigare.

Trots allt arbete som CMI lade ner på fredsförhandlingarna och alla aspekter som tagits upp, går det inte att frångå tsunamins inverkan på viljan att förhandla. För att kunna återuppbygga Aceh efter de förkrossande vågorna, var en förhandling med en positiv utgång ett måste. Om inte tiden var inne tidigare, så var tsunamin en sak som gjorde parterna mogna för förändringar. Att ge Aceh de friheter de fått att skapa egna politiska partier, rösta i lokala och nationella val samt att ta initiativ att stärka de mänskliga rättigheterna är alla saker som stärker demokratin i Aceh. Detta ger Acehs

befolkning en större kontroll över sin situation och troligen även stolthet, vilket rimligen bör medföra att läget i landet förbättras och att Aceh inte känner samma behov av att bli en självständig stat längre. På samma sätt har GoI fördelar i och med detta eftersom de inte behöver oroa sig för att landet skulle splittras, i alla fall inte på grund av Aceh. Fördelarna med fred är så stora, även då de har fått ge efter på vissa punkter, eftersom kostnaderna minskar för båda parter gällande ekonomi, människoliv och den stabilitet som fred medför, gör att fredsavtalet generellt sett var en rationell handling av båda parterna i konflikten. Framför allt har GAM handlat rationellt *ifall* de har ett bakomliggande motiv för att skapa en självständig stat genom att först bli ett legitimt politiskt parti, och som utifrån det på lång sikt arbeta för ett självständigt Aceh. Det finns inga empiriska belägg för att ett sådant motiv existerar, utan är en möjlig tankegång utifrån författarnas uppfattning om vad som har varit och är viktigt för GAM. Trots vinsterna för GAM med fredsavtalet, bör rimligen viljan att ha en egen, islamisk stat kvarstå i någon form eftersom det har varit en av de viktigaste frågorna för konflikten.

Valet att ta in en medlare för att föra parterna närmare och skapa förståelse för varandra visar på ett rationellt handlande från parternas sida. Under konfliktens gång har de inte kunnat nå varaktiga överenskommelser själva därför att de inte kunnat överbrygga de motsättningar som existerat. Valet av CMI som medlare var också rationellt då Martti Ahtisaari tillförde viktiga erfarenheter och kunskaper om fredsförhandlingar. Den neutralitet i frågan som CMI hade, var också nödvändig för att kunna skapa förtroende hos de båda parterna, samt att tillföra nya objektiva perspektiv på möjliga lösningar på konflikten.

Frågan om rationalitet, gällande GAM:s beslut att ge upp kravet på självständighet till förmån för politisk legitimitet, kan ifrågasättas då det mål som legat till grund för den trettioåriga kampen kasserats över en natt. Det skulle kunna ses som rationellt ifall de bakomliggande motiven varit att GAM skulle bli ett legitimt politiskt parti som kan föra självständighetskampen vidare. Problemet med att resonera utifrån rational choice är att de faktiska motiven som aktörer har är svåra, om inte omöjliga, att identifiera. Eftersom detta inte kan göras, skapas en analys som inte är fullständig på grund av att den inte är baserad på all information som finns. Detta kan leda till misstolkningar, vilket i sin tur leder till en felaktig analys. Ett annat problem med rational choice är uteslutandet av kulturella och känslomässiga faktorer som kan påverkar aktörers agerande. Rational choice är en teori som inte bör ses som en självständig och komplett teori för att analysera omvärlden, utan bör med fördel kompletteras med andra teorier efter behov. Dock är teorin ett bra hjälpmedel för att spåra orsaker till varför aktörer tar vissa beslut i exempelvis konflikt- och i förhandlingssituationer. Författarna anser slutligen att rational choice är applicerbart på Acehkonflikten, men enbart om man bortser från faktorer såsom kultur, religion och emotionella inverkningar på beslutsfattande. Om man bortser från detta, kan en förklaringsmodell på konflikten skapas. Dock anser författarna att många viktiga punkter förbises eftersom mänskligt beteende

inte alltid kan förklaras med vare sig rationalitet eller ens egenintresse. Människan styrs i mångt och mycket av impulsiva, emotionella drifter. Slutsatsen på frågan om rational choice kan förklara fredsuppgörelsen är obesvarbar eftersom åsikterna om vad som styr en människas handlingar går i sär.

Författarna är medvetna om problematiken kring generaliserings-möjligheterna vid en fallstudie, men menar att undersökningar av andra fall av konflikter och förhandlingar som lett till en fredlig lösning till följd av en katastrof kan utföras och sedermera jämföras med varandra och med denna studie. Att bedriva ytterligare forskning i ämnet är fullt möjligt. Det vore givande att göra en motsvarande undersökning på en annan situation då fredsförhandlingar tagit plats i samband med konflikter.

3 Sammanfattning

Acehkonflikten löstes efter 30 års stridande mellan GAM-gerillan och den indonesiska regeringen till följd av tsunamin som drabbade området den 26 december 2004. Tidigare försök till någon form av uppgörelse hade misslyckats eftersom tiden inte hade varit mogen för detta. Konflikten befann sig i ett dödläge som visade sig vara alltför kostsam i och med tsunamins katastrofala följder för området och för dess befolkning. Tsunamin blev både en utlösande faktor för att återuppta fredsförhandlingarna och den avgörande faktorn för att aktörerna skulle vara villiga att kompromissa för att nå ett fredsavtal. Målsättningarna som parterna hade tidigare ändrades på grund av naturkatastrofen och det möjliggjorde nya infallsvinklar på de gamla problemen. Premisserna för att Zartmans ”ripeness”-teori skulle vara tillämpbar var därmed uppfyllda. Nu kunde parterna med hjälp av CMI mötas på neutral mark och förhandla om en fred som skulle vara acceptabel och gynnsam för både GAM och den indonesiska regeringen.

Rational choice förklarar både varför konflikten pågått och på varför det slutligen kunde bli fred i Aceh. Utifrån denna teori kan man se att parterna har agerat rationellt i båda lägena, dock anser författarna att bilden blir ofullständig på grund av att kulturella, religiösa och emotionella faktorer helt bortses i resonemanget.

Sedan fredsavtalet slöts i augusti 2005 har GAM-gerillan avväpnats och omvandlats till ett politiskt parti som kan fortsätta kämpa för Aceh intressen. Samtidigt har de militära styrkorna dragits tillbaka från området. Kostnaden för en fortsatt väpnad konflikt hade blivit stora för båda sidor. I och med att fredsavtalet slöts skapades möjligheter till normaliseringen av relationerna mellan parterna.

GAM gav upp kravet på självständighet, men vann regionalt självstyre och en betydande, ökad kontroll över naturresurserna. I sin tur fick den indonesiska regeringen fred, stabilitet i området och minskade kostnader i samband med att militära operationer upphörde. Trots att regeringen förlorade en stor del av kontrollen över naturresurserna i Aceh, kommer en ökad ekonomisk utveckling i provinsen att över tid generera en vinst som uppväger förlusten. Åtminstone är det vad man räknar med.

4 Referenser

Litteratur

Bercovitch, Jacob (ed.), 2002. Studies in International Mediation. Basingstoke: Palgrave Macmillan Ltd.

Esaiasson, Peter Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, , 2003. Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. Stockholm: Norstedts juridik.

Hamilton, Keith – Langhorne, Richard, 1995. The Practice of Diplomacy. London, New York: Routledge.

Johannesson, Martina, 2001. Världspolitikens dagsfrågor – Kris i Indonesien. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet.

Elgström, Ole – Jernbeck, Magnus – Jönsson, Christer 1992. Internationell Politik. Lund, Studentlitteratur

Walter Calsnaes – Thomas Risse – Beth A. Simmins (eds) 2002. Handbook of International Relations. London: Sage.

Marsh, David & Stoker, Gerry (ed) 2002. Theory and Methods in Political Science, New York : Palgrave Macmillan

Starkey, Brigid – Boyer, Mark A. – Wilkenfeld, Jonathan, 2005. Negotiating a Complex World: An Introduction to International Negotiation. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Internet

CNN
http://www.cnn.com
http://edition.cnn.com/2001/WORLD/asiapcf/southeast/08/17/aceh.timeline/

Wikipedia
http://sv.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6relsen_f%C3%B6r_ett_fritt_Aceh 2005-11-15

Human Right Watch
http://hrw.org/english/docs/2005/09/19/indone11764.htm

ZARTMAN
http://www.beyondintractability.org/m/ripeness.jsp 12/12-05 kl 10.00

Erkki Tuomioja
www.government.fi/vn/liston/base.lsp?r=95932&k=en

CMI, inklusive Fredsavtalet som pdf.
http://www.cmi.fi/ 2005-12-15, kl.11.00

5 Bilaga 1

Svar på fråga om CMI:s inblandning i fredsförhandlingar genom mailkontakt, 2006-01-02, 10.07

Dear Ms Persson,

thank you for your message. Why CMI was chosen as a facilitator of the peace talks was mostly because of our chairman, President Ahtisaari, who was known to have vast experience. A Finnish businessman, Mr Juha Christensen, had good relations with both the conflicting parties and had discussed with them the possibility of re-establishing the dialogue process. In his discussions with the parties Ahtisaari's and CMI's name came up and the parties then approached us to ask whether Ahtisaari and CMI could facilitate the talks. One could probably also say that the conflict had become so difficult that the parties realised that it could not be solved without an impartial third party. The parties also had previous experience of third-party facilitation in the HDC-led CoHA process. Could you elaborate your last question a bit; I do not totally understand what you mean by it?

Best regards,

Meeri-Maria Jaarva
Director, State-Building and Democracy
Crisis Management Initiative
Pieni Roobertinkatu 13 B 24-26
0013 0 Helsinki, Finland
tel: +358 9 6987024
fax: +358 9 6127759
meeri-maria.jaarva@cmi.fi
www.cmi.fi